

Šiame numery:

Lietuvių fondas ir jo pelnas.
Naujas J. Jurašo pastatymas ir pokalbis su režisierium.
Pastabos apie Stasį Pilką (1898-1976) negrologo vietoje.
Septintasis Lituanistikos instituto suvažiavimas New Yorke.
Giliai įmintos pėdos: prof. Jono Puzino gyvenimas ir darbai.
Aktorius Jonas Kelečius — laureatas.
Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo Chicagoje darbotvarkė.

Kertinė Parasė

Lietuvių fondas ir jo pelnas

Balandžio mėnesio "Akiračiuose" Al. Vaškis pasisako dėl Lietuvių fondo 1978 metų pelno paskirstymo. Sakytumėm, gerai, jei žmionės domisi ir seka mūsų kultūrai remiančių institucijų veiklą, ir visai natūralu, jei, kaip Al. Vaškis pats rašo, "visiems vienodai įtikti neįmanoma". Bet taip pat ne visada įmanoma sutikti ir su tais, kuriems "įtikti neįmanoma". Ir jeigu Al. Vaškis dezervuojasi teisę pareikšti nuomonę "dėl vienos ar kitos pozicijos tikslingumo", ta pati teisė priklauso ir tiems, kurie turi abejonių dėl vieno ar kito Al. Vaškio išvedžiojimo tikslingumo.

Sakykim, kad ir parama Čiurlonio monografijai. Taikliai jam "Draugo" kultūrinio priedo (birželio 30 d.) Kertinėje parasėje atsakė k. brd. Nėra tikslo čia tu pačių argumentų kartoti. Tik reikėtų pridėti, kad, užkliudamas Čiurlioni, Al. Vaškis aiškiai sėga menkavertiškumo etiketę mūsų išeivijai. Jeigu jam neaišku, kas Čiurlonio monografiją ruošia, ir neturi jokių informacijų apie ją (o kartais ir labai žininiams skatytojams informacijos spaudoje praslysta pro akis ir lieka nepastebėtos), kaip jis gali implikuoti, kad tai tik eilinė kompiliacija ar improvizacija? Ar tikrai "mes savo tarpe neturime nei meno istorijos, nei meno kritikos iškilų specialistų"? Kaipgi patikėti tokiam Al. Vaškio tvirtinimui, jei be šios monografijos, kuriai paskirta 8000 dol., greitai žada pasirodyti anglų kalba ir kita knyga, gal kiek kitokio pobūdžio, bet vadinama to paties tikslu — išskirti į pasaulio areną Čiurlionį? Ir abi ruošamos žmonių, žinančių, ką daro. Reiškia, turim specialistų, turim galimybių, tik reikia jas išnaudoti.

Toliau Al. Vaškis vietoj Čiurlonio monografijos paberia sau kitų samanyų: Dambrausko, Jakšto, Maceinos raštai, Donekaitis. Visa tai labai puiku. Kas galėtų būti priešingas? Bet sugalvoti ir pasiūlyti projektus iš šalies yra gana lengva ir net smagu. Kiekvienas galim sieksninius projektų sąrašus sudaryti. Bet juos įvykdyti, net ir pinigų turint, tai jau kitas reikalas. Ir nepasakyčiau, kad su Donelaičiu Al. Vaškis būtų kokią Ameriką atradęs. Jau prieš metus Kultūros taryba iškelė Donelaičio studijos anglų kalba pasiūlymą Lietuvių fondo Pelnui skirstyti komisijos posėdy ir rado gryną pritarimą. Būtų labai reikalinga parūpinti ir gerą Donelaičio raštų vertimą į anglų kalbą. Bet iki šiol dar nepasisekė prikibinti specialisto, kuris šio darbo imtųsi. Taigi, ne taip lengva su mokslinių darbų užsakymais. Galima diskutuoti juos iki salsumo, bet jei daugelis mūsų specialistų apsikrovę profesiniais ir savaus projektais, negalima norėti, kad žmogus plyštų pusiau. Visi mūsų didieji darbai bei institucijos (enciklopedijos, opera, Lietuvių fondas ir kt.) yra ne plačių diskusijų išdavos, bet užsėdusių pasiryžusių darbas, nes jie jau nebekelia klausimo vykdyti projektą ar ne, o tik koki pavidalą jam suteikti.

Per stiprus priekaištas, kad Lietuvių fondas daras asmeniškų sprendimų. Tai toli nuo teisybės. Ne lengva ranka sprendimai daromi. Ne tik prašymai gerai išdiskutuojami, bet ir atsiklausiama atitinkamos srities specialistų, kurių žodis turi daug reikšmės. O tie specialistai — mūsų mokslinių institucijų nariai. Ir tą mokslininkų konsultacijos vaidmenį dažniausiai atlieka "pretenzinga etiketė dėvintis LB organas" Kultūros taryba. Nesuprantama, kodėl Al. Vaškeliui ji atrodo pretenzinga. Kuo tas pretenzingumas reiškiasi? Ar tik neišlenda čia noras sumenkinti LB kultūrinį interesą?

Autoriaus ironiška kalba apie tūkstantinius "medalius" parolėtis. Visa tai labai puiku. Kas

NAUJAS JONO JURAŠO SPEKTAKLIS IR POKALBIS SU REŽISIERIUM

Buvęs Kauno Valstybinio teatro vyriausias režisierius Jonas Jurašas pakviestas pastatyti Samuelio Becketto pjesę „Baigmėsėjimas“ — „Endgame“ Trinity Konservatory Theatre Providence mieste, Rytiniame Amerikos pakraityje, netoli Bostono. Trinity Repertuarinis teatras yra vienas iš nedaugelio Amerikoje pastoviai veikiančių dramos kolektyvų. Šio teatro spektakliuose kviečiami vaidinti ir žymūs aktoriai iš New Yorko. Šiuo metu teatrui vadovauja vienas iš novatoriškiausių režisierių Adrian'as Hall'as, tarp kitko neseniai lankęsis Tarybų Sąjungoje.

Providence miestas yra Rhode Islande valstijos sostinė su gausiomis mokslo įstaigomis, ypač garsiu Brown'o universitetu. Taigi ir teatrinė publika čia yra labai dėkinga, gausiai lankanti teatrą.

Jono Jurašo statomas spektaklis jau iš anksto susilaukė susidomėjimo: čia yra žinoma apie originalius Jurašo pastatymus New York'e ir Stamforde. Teatro žmonės ypač domina lietuvių režisieriaus savita mąstyse ir neišprastais kūrybinis metodus. Pačiam Jonui Jurašui Becketto pjesės pastatymas — seniai svajotas ir įkvėpantis uždavinys, kurio jis negalėjo tikėtis įgyvendinti savajame Kauno teatre.

„Baigmėsėjimas“ (Endgame) laikoma labiausiai desperatiška Becketto pjesė. Bet Jurašo koncepcijoje — ji labiausiai žmogiška Becketto kūrinys. Tai pjesė apie nesibaigiantį žmogaus žaidimą su savo likimu, apie skausmingą vienvietę ir troškimą išsivaduoti iš vienišumo tironijos, susirasti bent vieną artimą, gyva sielą.

Pjesės struktūra primena muzikinį kanoną, kai pagrindinė tema — tas desperatiškas noras pramušti vienvietės stiklinę gaubtą ir išeiti iš izoliacijos — sukasi aplink, kartodami pereiną nuo personažų grupės prie kitos ir vėl grįžta prie ištakų.

Pjesėje — savotiškas dviejų durtų dialogas: tėvas ir motina, už daryti dėžė, ir aklas sūnus su įsūnytu tarnu — abu surišti neturaukiamais saitais, priklausomai vienas nuo kito.

Idomu, kad šią pjesę Beckettas parašė ne savo gimtąja anglų kalba, bet svetima — prancūzų, tuo tarsi norėdamas pabėgti nuo pasamoninio kalbos diktato ir tuo pačiu surasti minimalią žodinę išraišką, po kuria slypėtų maksimaliai tik stambiuosius projektus, o visus tūkstantinius ir mažesnius sumų prašymus verstų į šiukšlių dėžę. Būtų gerai, jei Lietuvių fondas pajęgtų skirti po 20 ar 30 tūkstančių atskiriems projektams. Tokių yra. Bet kai 1978 metų begy gauta 84 prašymai 343,516.00 dol. sumai, o paskirti buvo galima vos 73,374.00 dol., galim įsivaizduoti, kokios akrobatikos turėjo imtis Pelnui skirstyti komisija, kad atrinktų remtinus projektus ir juos, jei ne visiškai, tai

(Nukelta į 2 psl.)

mali prasmė. Tai savaip artima Jurašui, kuris statydamas pjesę, visų pirma siekia išreikšti tai, kas guli už teksto, ir sceninėmis priemonėmis iškelti į paviršių gilumines kūrinio dimensijas.

Becketto „Baigmėsėjimo“ premjera įvyko gegužės 26 d. Trinity Konservatory teatre. Ta proga Providence miesto pagrindinė radijo stotis paruošė pusės valandos pasikalbėjimą su Jonu Jurašu, kur režisierius pasakoja apie savo kūrybinius užmanymus savo patirtį ir aplinkybes, priverčiusias jį palikti savo gimtąjį kraštą, teatrą ir pradėti nelengvą teatrinę karjerą svetur. Kalbamės čia su juo ta proga ir mes.

A. Landsbergis:

Amalriko „Rytai-Vakarai“, Šekspyro „Makbetas“, lietuviška savilaidinė drama „Pasivaikščiojimas mėnėsienoje“, o dabar — Becketto „Endgame“ („Baigmės žaidimas“). — toks tavo kūrybinis kelias Amerikoje. Sakyk, kaip užgimė šis paskutinis spektaklis?

J. Jurašas:

Pradėtu įsitikinti, kad visa, kas netikėta, yra geriausia. Tai patvirtina ir mano kūrybinis kelias. Dažnai taip atsitinka, kad apie ką ilgai galvoji, neįsioji savyje ir brandini, neįvyksta, ir priešingai, — kūrybinę ugnį iškelia netikėtas pasiūlymas, atsitiktinumas. Šiuo atveju aš pasiūlymą gavau iš savo „senų“ bičiulių, kurie prieš trejus metus sudarė man galimybes įžengti į amerikiečių teatrą.

Tada jie vadovavo Stamforde, Conn., konservatoriniam teatrui, kur aš ir pastačiau minėtą spektaklį „Rytai-Vakarai“. Dabar jie persikėlė į Providence, RI, vieną iš nedaugelio miestų, kur yra repertuarinis teatras, artimas mano širdžiai bent jau organizacinės struktūra. Prie šio teatro jie iš naujo pradėjo mokyklą, tikėdamiesi ateityje sukurti atskirą repertuarinį jaunųjų teatrą. Su šią mokyklą baigusiais studentais aš ir paruošiau Becketto „Endgame“, apie kurį, tiesą sakant, aš ne-

Scena iš Jono Jurašo Samuelio Becketto „The Endgame“ (Baigmės žaidimas) pastatymo Providence.

daug galvojau. Nedaug galvojau būdamas Lietuvoje, nes ten jis niekuomet ir neturėjo progos būti pastatytas dėl tos paprastos priežasties, kad visi absurdo dramaturgijos atstovai, įskaitant Jono Jurašą ir Becketą, yra neleidžiami.

Landsbergis:

Kodėlgi Beckettas neleidžiamas statyti Lietuvoje?

Jurašas:

Ziūrint iš šio kranto, dabar man pačiam tai jau yra mįslė, nes Beckettas neturi nieko bendro su politika, su bet kokios rūšies politiniu užsilažavimu. Beckettas galbūt yra didžiausias šiuolaikinio teatro poetas. Komediškai padirbėjęs prie Becketto, aš juo dar labiau susižavėjau ir išties negaliu suprasti, kodėl jo pjesės neleidžiamos statyti Sovietų Sąjungoje. Jis kalba apie la-

bai skaudžius žmogaus išgyvenimus, liūdną jo patirtį. Gal tas beketiškas sopulys yra ne prie širdies socrealistinio meno „ganytojams“, kurie reikalauja iš meno saldaus gražumo.

Landsbergis:

O kokias scenines galimybes teikia šis modernios dramaturgijos klasikas?

Jurašas:

Atrodytų, kad sceninės galimybės, statant Becketą, yra siauros. Tarsi režisierius būtų ypatingai ribojamas Becketto griežto modelio, asketizmo. Tačiau man buvo įdomu susidurti su tokia naujove, pajusti begalinę jėgą griežto Becketto modelio, tarsi suveržto „korseto“, pajusti jėgą, sprogdinančią tą sąvaržą. Ypač tinga kūrybinio proceso žavesį čia sudaro pajutimas nepaprasto įtampos lauko, kuris susidaro

tarp sąmoningo savęs apribojimo ir didžiulės, verdančios potencialios. Šiame procese aš suradau begalę naujų galimybių, galbūt daug gilesnių, negu anksčiau man išbandytos, atsikant išorinių dalykų ir daugiau gilinantis į vidinius, kasant nematomą kūrybinį „tunelį“ gelmėn, o ne horizontalia plotme.

Landsbergis:

Becketto teatrinė potencialia kupi ir jo kalboje, tekste, kuris be galo poetiškas ir turtingas. Režisierius, keliaudamas tuo t.kstu, gali atrasti daug teatrinę galimybių, kurių, paviršiniai žiūrint, nematyti. Kai kas kalbėjo apie beketiškus motyvus tavo anksčiau pastatytoje pjesėje „Pasivaikščiojimas mėnėsienoje“. Ką apie tai galėtum pasakyti?

Jurašas:

Iš tiesų, žvelgdamas atgal į šį pastatymą, jaučiu, kad tai buvo natūralus kelias į Becketą per „Pasivaikščiojimą mėnėsienoje“. Galbūt neatsitiktinai ši pjesė gimė kaip reakcija į trūkumą tokio tipo dramaturgijos Lietuvoje. Man, asmeniškai, buvo ypač įdomu, kad Beckettas šią pjesę parašė prancūzų kalba, ne savo gimtąja kalba, tarsi, stengdamasis save apriboti, atsakydamas kalbos puošnybių pasirinkdamas minimalią žodinę išraišką, kuri talpintų maksimalią erdvę prasmėi, poezijai. Man buvo įdomu dirbti anglų kalba, kurios aš dar nesu pilnai įvaldęs, ir savotiškai pakartoti Becketto kelią, atsikant kalbos puošnybių ir sutelkiant visą savo jėgą į tai, kas yra tarp žodžių, kas yra toji nematoma teatro poezija, pauzių, gilių reikšmių, tylos poezija. Aš padariau spektaklį, kuriame žodžiai buvo tarsi nubyrantys nunokę vaisiai nuo medžio, kupino visokių kitokių dalykų. Aš norėjau pajusti žodį, kaip besiveržiantį į paviršių vulkaną, labai branginamą ir reikšmingą. Gal dėl to mes su aktoriais improvizavome apie savaitę laiko pirmąsias frazes, iškodami tarp žodžių slypinčios maksimalios veiksmo įtampos.

Landsbergis:

Dviejų išveivų susitikimai! Juk ir pats Beckettas apleido Airiją, apsigyveno Prancūzijoje ir savaip norėjo pabėgti nuo aiurių kalbos, kurią jis labai mylėjo ir kuria jis rašė. Bet prancūzų kalba jam buvo savotiška drausmės mokykla, savęs apribojimo įrankis.

Jurašas:

Man ši drausmės mokykla buvo labai pravarti ir labai įdomi. Bet aš vis dėlto norėjau sugrįžti atgal į Lietuvą ir pastatyti šį veikalą Lietuvoje, lietuvių kalba, jau žinodamas, koks yra šios drausmės skonis.

Landsbergis:

Išsakykim tai į Lietuvos teatro ateities planus. O kaip pats traktavai šią daugiasluoksnią dramą, koks buvo tavo meninis priėjimas?

Jurašas:

Negaličiau tiksliai pasakyti, koks buvo meninis priėjimas. Meninė koncepcija savotiškai išsirutulavo darbo procese. Priešingai, negu daugelis kritikų teigia, įžiu-

(Nukelta į 4 psl.)

Samuelio Becketto „Baigmės žaidimas“ (The Endgame) Jono Jurašo pastatyme, Providence.

Lituanistikos instituto suvažiavimas New Yorke

ALINA STAKNIENĖ

(Tęsinys iš praėjusio šeštad.)

Pirmasis Vilniaus universiteto istorijos laikotarpis (1579-1773 m.) (kai jis vadinosi *Vilniaus akademija*), buvo spalvingai nušviestas ir įvairiai analizuotas keliuose suvažiavimo programose dalyse: tiek išsilmingam minėjime, tiek ir atskirose paskaitose, skaidrėse, „Vilniaus universiteto kūrybiniam žodyje“, ir Vilniaus universiteto parodoje. Buvo išryškinti trys ypač svarbūs faktai.

1. Pati Vilniaus akademijos įsteigimo data 1579 m., kai dar kitose kaimyninėse valstybėse universitetų nebuvo. Tartu universitetas Estijoje įsteigtas po 50 metų, Turku akademija Suomijoje, po 60 metų, o Maskvos universitetas net 175 metais vėliau. Taigi, kurį laiką Vilniaus akademija buvo vienintelė aukštoji mokykla šiaurinėje rytų Europoje (neskaitant Karaliaučiaus ir Krokuvos universitetų, kurie buvo įsteigę kiek anksčiau).

2. Buvo iškelta didelė Vilniaus akademijos reikšmė Lietuvos rašties ugdymui ir lietuvių rašytinės kalbos puoselėjimui. Vilniaus akademijos spaustuvėje jau buvo atspausdinta pirmoji lietuviška knyga, išleista patoj Lietuvoje — Daukšos *Katekizmas* 1595 m. (Mažvydo *Katekizmas*, jau anksčiau (1574 m.) buvo išleistas Karaliaučiuje). Tuoj po to pasirodė apšvieta ir kitų Vilniaus akademijos spausdintų lietuviškų raštų.

3. Buvo išryškintas ir tarptautinis Vilniaus akademijos įnašas: jos spausdintose moksliniai leidiniai, parašyti pasizymėjusių jos profesorų, kurie kaip vadovėliai ilgą laiką buvo naudojami Europos aukštosiose mokyklose (net Oxforde).

Simas Sužiedėlis, minėjęs skaitytą paskaitą, „Vilniaus universiteto būdingieji tarpiniai“, davė detalizuotą ir turiningą šio laikotarpio vaizdą.

Vilniaus universiteto gimimo data yra laikoma 1579 m. bal. 1 d., kai karaliaus Stepono Batoro raštu, jau 1570 m. įėjusių įsteigta kolegija, (vidurinė mo-

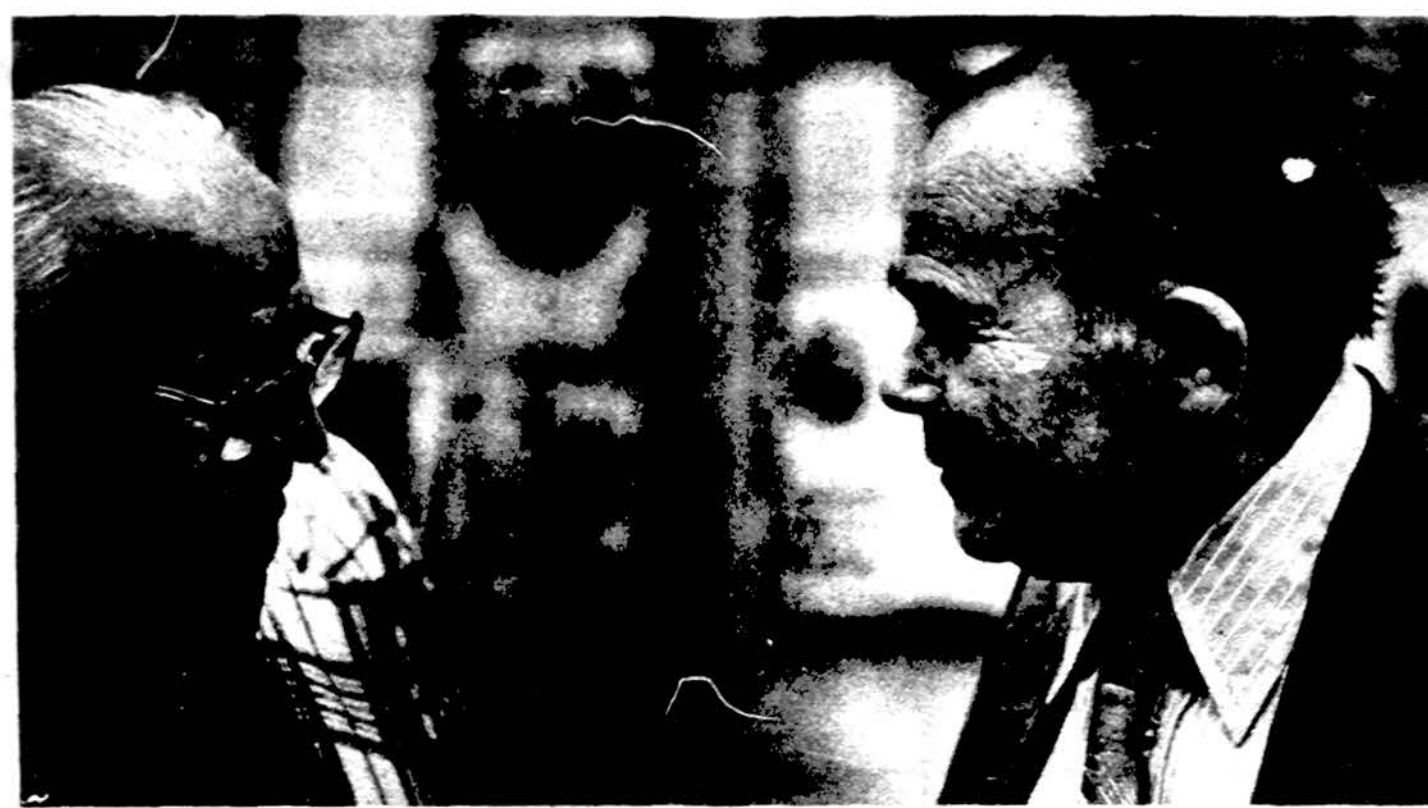
kykla), buvo pakelta į akademiją. Tų pat metų spalio 13 d. popiežius Grigalius XIII savo bule jai suteikė universiteto titulą, teises ir privilegijas. Oficialioji universiteto vardo lentelė buvo įrašyta ir graikiškasis žodis „academia“ ir lotyniškas „universitas“: „*Academia et Universitas Soc. Jesus*“, (bet priglįjo trumpesnis vardas *Academia Vilnensis*).

Akademijoje buvo dėstoma teologija, filosofija, retorika. Teisės fakultetas įsteigtas 1641 m., o medicinos tik 18 a. pabaigoje. Visi dalykai buvo dėstomi lotyniškai.

Studentija, kaip ir kituose to meto Europos universitetuose, buvo mišri. Kaip profesorius Sužiedėlis išsireiškė: „Vilniaus miestas tada atrodė tirstai studentiškas, o universitetas stipriai tarptautinis“. Šalia lietuvių ir slavų studentų (gudų, lenkų, ukrainiečių), sarašuose randam vokiečių, suomių, švedų, norvegų, danų, anglų, vengrų ir kt. Profesūra irgi buvo tarptautinė: italai, vokiečiai, prancūzai, ispanai, portugalai. Teologijos profesoriai iki 17 a. pradžios beveik visi buvo ispanai — „iš tolimiausio Lietuvos Europos pakraščio“.

Daugiatautiškumas buvo paremtas šventose, aukštųjų svečių priėmimuose, studentų vaidinimuose. Studentų „liaupsės“ ar panegirikos eilėraštukai buvo skaitomi daugeliu kalbų. Karalius Zigmantas Vaza buvo 1589 m. pasveikintas dešimčia kalbų. O karalius Vladislavas Vaza, 1648 m. — net aštuoniolika kalbų.

Lietuvių kalba Vilniaus akademijoje buvo svarbi. Jos buvo mokomasi ir studentų būreliuose, ir įėjusių naujokų, ir kunigų seminarijose. Kan. Mikalojus Daukša savo garsios *Postilės* įžangoj ragino lietuvių kalbos „nemarinti“ o padaryti ją viešąja, literatūrine kalba. Jėzuitai norėjo išugdyti pamokslininkus, kurie mokėtų „aiškia, gražia lietuvių kalba imponuoti lietuviški kalbančiai visuomenė“. Pamokslų pratybos buvo atliekamos lietuviškai. Net ir svetim-

Ši Lietuvos instituto suvažiavimo New Yorke: kalbasi prof. Simas Sužiedėlis (dešinėje) su dr. Bagdu-Naumėnė. Nuotr. V. Mažello

šaliai profesoriai išmoko lietuviškai pamokslus sakyti.

Todėl tuo laiku buvo įsteigta Vilniaus akademijos spaustuvė ir pasirodė savi liuanistiniai leidiniai. Be minėtų Daukšos *Katekizmo* (1595) ir *Postilės* (1599) pasirodė pamokslų rinkiniai, giesmynai. Pirmoji laida Konsantyno Širvydo *Trijų kalbų žodyno* (pirmoji lietuviško žodyno) išėjo 1629 m., o jo pamokslų rinkinys *Punkiai sakymų*, 1629-1644 m. Salvočinskio *Giesmynas* išėjo 1646 m. Pasirodė ir kelios lietuvių kalbos gramatikos.

Pirmoji pusė 17 a. Vilniaus buvo tapęs stipriu intelektualiniu centru. Universitetas klestėjo ir savo moksliniais leidiniais. Trys jo leidiniai buvo ypač paplitę vakarų Europoje: Martyno Smigleckio *Logikos vadovėlis* (1618) buvo perspausdintas Oxforde ir vartojamas britų mokyklose iki 19 a. Zigmanto Liauksmo *Retorikos vadovėlis* (1648) buvo pakartotas Europoje 11 kartų. Albino Kojalavičiaus lotyniškai parašyta *Lietuvos istorija* (1650 m.) ilgai buvo vienintelis šaltinis Lietuvos praeičiai studijuoti. (Jis kildino lietuvių iš romėnų ir skatino Lietuvos praeities romantiką). O Europoje pagarsėjęs poetas Motiejus Kazimieras Sarbievijus, vadinamas to laiko Horacijumi, gavęs iš popiežiaus Urbano VIII-o laurų vainiką ir aukso medalį, savo lotyniškoms eilėms apdainavo Lietuvos gamtos grožį. Jis buvo Vilniaus akademijos studentas, o vėliau ir

profesorius. Jo poezijos rinkinys, išleistas Koelne 1625 m., buvo daug sykių kartojamas ir verčiamas. Vienos jo laidos titulinį lapą nupiešė Rubensas. (Šį vertinimą leidinys dr. St. Goštautas rado viename Ispanijos antikvariate, ir jis dabar yra pas tėvus pranciškonus Kennebunkpore).

Nemažai tų senųjų raštų (ar bent jų nuotraukos) buvo išstatyti čia pat vykusio Vilniaus universiteto parodoje.

Labai įdomių ištraukų buvo paskaityta „Vilniaus universiteto kūrybiniam žody“. Jas perdavė rašytojas Paulius Jurkus ir aktorius Vitalis Zukauskas. Čia buvo galima išgirsti ugningą Daukšos postilės įžangą. Širvydo pamokslų poetiškus palyginimus žmogaus gyvenimo su mariomis, Kojalavičiaus Lietuvos istorijos spalvingą epizodą, kaip Vytenio laikais, kryžiuočiai bandė keltis per Nemuną ir Sarbievijaus jautrią odę Vilniui.

Taip kaip Karaliaučiaus Universiteto tikslas buvo protestantizmo skleidimas, taip Vilniaus akademija buvo įsteigta katalikų bei sustiprinti ir kovoti su Lietuvoje paplitusiu protestantizmu, o taip pat ir su senosios tikėjimo liekanomis.

Dr. Juozo Jakšto paskaita „Vilniaus universiteto vaidmuo įtvirtinant katalikybę Lietuvoje“, skaityta suvažiavimo paskaitų ciklo metu (ne minėjime) irgi lietė Vilniaus akademiją ir

pirmąjį universiteto gyvavimo laikotarpį.

Jo pradžia žymėjo, sakė dr. Jakštas, labai aktyvi jėzuitų veikla, kovojant su reformacija. (Tam tikslui jėzuitų ordinas ir buvo 1568 m. pakviestas į Lietuvą vysk. Protasevičiaus pastangomis). Jo veikla buvusi labai sėkminga. Jėzuitai, naudodamiesi savo erudicija ir diplomatija, sugrąžino į katalikybę daugelį ištękusių Lietuvos didikų, tarp jų keturis Radvilų Juodojo sūnus. Atsivertę į katalikybę Leonas Sapiega, vadinamas antruoju Jogaila, pastatydino šv. Mykolo bažnyčią, kurioje pats ir žmona buvo vėliau palaidoti.

Vilniaus universitetas buvo jėzuitų veiklos „štabas“. Katalikybė buvo ne tik atstatyta, bet ir sustiprėjo. „Jėzuitai sukūrė Lietuvoje katalikybę tokią, kokią ji iki šiol paliko“, pabrėžė dr. Jakštas. Iš tų laikų mums liko Marijos garbinimas ir pakelės kryžių tradicija.

Su šiuo pirmuoju Vilniaus universiteto laikotarpiu buvo susiję ir dr. Stasio Goštauto paskaita „Ispanijos humanistas Petras Roizijus Vilniuje 1551-1571 metais“. Šis žymus teisininkas, Pedros Ruiz de Moros, buvo pasidavęs šv. Jono bažnyčios, Vilniuje, kanaaninku. Jis mirė 1571 m., prieš įsteigiant Vilniaus akademiją, bet prisidėjo prie jos susiformavimo. (Jau prie šv. Jono bažnyčios veikiančioj mokykloj jis buvo įvedęs klasikinės kalbas ir kanonų teisę).

Aragonas, romėnų ir kanonų teisės žinovas, jis studijavo Bolognos universitete, kuriame buvo lenkų ir lietuvių studentų. Atsivertęs Lenkijoje, tapo Žygimanto Augusto teisiniu patarėju Krokovoje. Mirus karalienei Barbora Radvilaitei ir jos palaikus perkėlus į Vilnių, su Žygimanto Augusto dvaru ir Vilnių atsikėlė ir Roizijus.

Jis prisidėjo prie II-jo Lietuvos Statuto redagavimo ir parašė knygą apie Lietuvos teisę — *Decisione Lituanicae* (1563), kurios išėjo kelios laidos. Jis taip pat dukart parašė Medininkų vyskupystės konstituciją.

Roizijus rašė ir eilėraščių. Harvardo universitete dr. St. Goštautas rado jo poezijos rinkinį. Aplamai Roizijus paliko gausybę epigramų ir kitokių eilių. Vieną jų dr. Goštautas paskaitė lotyniškai ir savo lietuviškam vertime — apie to laiko Vilniaus plėšikus.

Po šio Vilniaus Akademijos klestėjimo periodo jos dienos apmesto. Antrojo 17 a. pusėj Vilnių užgriuvo didelės nelaimės — rusų įsiveržimas, baisūs 17 dienų gaisras, (kai sudegė ir pati akademija), vėliau badas, maras. Išmirė daug profesorų. Įsiveržėliai siautėjant, dingo daug meno vertybių, net Vytauto didžiojo karstas.

Tik 18 a. vidury „degusių ir lavonų kvapas buvo pradėtas primiršti“, kaip sakė prof. Sužiedėlis. Vėl buvo atnaujinti ryšiai su Vakarų Europa, jėzuitai vėl pradėjo studijuoti ir užsienį. Buvo pertvarkyta mokslo programa, imta dėstyti nauji dalykai — istorija, geografija, įvesta ir naujų kalbų. Buvo įsteigti fizikos ir mechanikos kabinetai, chemijos laboratorija. Žymus matematikas — astronomas T. Žebrys -Žebrauskas 1753 m. įsteigė astronomijos observatoriją, kurią vėliau išvystė kitas žymus mokslininkas Martynas Počebutas.

Bet vos pradėjus akademijai atsigausti, Lietuva iškito pirmąsias padalinimas. O 1773 m. popiežiaus Klemenso XIV bule, jėzuitų ordinas buvo panaikintas, Lietuvoje turėtas jo švietimo tinklas pateko valstybės žinion, ir prasidėjo naujas Vilniaus universiteto etapas.

(Bus daugiau)

Kertinė parastė

(Atkelta iš 1 psl.).

bent dalinai paremtų. Lietuvių fondas supranta, kad svarbūs yra stambieji projektai, bet yra svarbių ir iš smulkesniųjų kategorijos. Nejaugi Al. Vaškis panaikintų literatūros ir kitas premijas, nubrauktų paramą Lituanistikos žurnalui. Muzikologijos archyvu, J. Būgos dainų rinkinio katalogavimui ir kitus tūkstantinius ar mažesnius „medalius“? O ateities vardu, negavus įgaliojimų, būtų per drąsu kalbėti. Ateitis gali būti daug objektyvesnė, negu dabartis.

Nežinia, kur Al. Vaškis mato abejingą ir šaltą visuomenės reakciją. Tiesa, spaudoje nėra daug pasisakymų, diskusijų. Ne visa spauda kreipia dėmesio ne tik į Lietuvos fondo veiklą, bet ir į kitus pačius reikšmingiausius mūsų kultūrinio gyvenimo reiškinius. Turū čia minty abiejų enciklopedijų užbaigimą. Bet kiek tai liečia Lietuvos fondą, svarbiausia visuomenės reakcija pasireiškia ne spaudoje, o naujais įnašais, kurie nuolatine srovele didina pagrindinį Lietuvos fondo kapitalą. Štai per vieną šių metų sausio mėnesį Lietuvos fondui suplaukė 8,010.28 dol. Gegužės mėnuo itin dosnus — net 19,196.70 dol. Iš viso iki šių metų birželio 29 d. Lietuvos fondo pagrindinis kapitalas padidėjo 47,345.70 dol. Iki tos datos mėnesiniai įnašai vidurkis siekia beveik 8,000 dolerių. Tad visuomenės reakcija nei abejinga, nei šalta. Šalti tik atskiri individai, kurie savas kišenes laiko užsiuvę storais siūlais.

Pelnui skirstyti Lietuvos fondas turi savo liniją. Bet gyvenimo praktikoje susiduriama su daugybe niuansų, kuriuos pajusti gali tik tie, kurie prikiša pirštus prie paties darbo. Šalia stovinčiam kartais nesuprantamas vienas ar kitas sprendimas. Bet Lietuvos fondas nėra dramblis, kaulo bokšte užsidariusi institucija. Ji atvira ir prieinama. Norint galima tiesiogiai su kompetentingais pareigūnais pasiaiškinti, kad pasisakymai spaudoje būtų labiau pagrįsti.

Aplamai Al. Vaškis savo straipsniu priminė vieno amerikiečio sporto komentatoriaus pastabą, kad tie, kurie labiausiai apie sportą nusimano ir geriausiai sugeba žaisti, sėdi žiūrovų kėdėse. A. Radžius

Giliai įmintos pėdos

Prof. Jono Puzino gyvenimas ir darbai

ANTANAS MAZIULIS

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Grynai mokslinių proistorinių tyrinėjimų J. Puzinas yra skelbęs „Naujojoje Romuvoje“, „Gimtajame Krašte“ ir kt. Vienių straipsnių įėjį ir atskirą leidinį „Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys (Senovė IV 1938 ir atskirai 129 psl., 55 proistorinių radinių lentelės ir 7 žemėlapių). Tuo metu šis darbas buvo labai svarbus, pirmą mūsų proistorės sistemingą apžvalgą, pirmą kartą pateikiantį ir lietuviškąją proistorės terminiją (ją padėjo sudaryti doc. dr. A. Salyas) ir kartu parašėjęs sužymėta veik pilna lietuvių proistorės literatūra, todėl daugeliu požiūrių šis jo darbas mažai ir senstėjęs, būtinas ir toliau lietuvių proistorikos bibliotekoje. Kiek rūpestingai šis leidinys J. Puzino parašė, pamatai, kai palyginti žalvario amžių ir jo žemėlapius, spausdintus „Naujojoje Romuvoje“ (Naujausių Lietuvos proistorinių tyrinėjimų bruožai, NR 13 nr., 375 p. ir kt. bei žemėlapių pav. 8) ir knygos 25-32 psl. su žem. III, taigi 1938 m. kovo mėn. ir 1938 m. gruodžio ar net

jau 1939 sausio mėn. duomenimis (dabar tiksliai nebeprimenu tos sniego pūgos meto: buvo tik prieš Kaledų atostogas ar jau po jų, kada J. Puzinas pažymėjo jame paskutinį gautą radinį ir atidavė spausdinti). Jei „Naujosios Romuvos“ žemėlapyje žalvario radiniai sužymėti retokai, tai knygoje jų žymiai gausiau, pvz. Dubysos žemumio srityje jau 4 nauji radimo vietų taškai, taip pat ir prie Sarty ez. pažymėtas naujas rutuliukas, bet tas aptrupėjęs įmoninis žalvarinis kirvukas, tik ką patekęs į Vytauto D. kultūros muziejų liko neįrašytas į knygos pusl., kad rastas prie Kalbutiškių valst. Šilelio miške, nes knyga tada buvo baigiama spausdinti, o gal ir atspausdinta, išskyrus žemėlapius. Tokių papildymų knygoje yra ir daugiau, taip pat ir patikslintų vietų vardų, pvz. su tokiu Jaro ez. (Svėdasų vls.), kurį „Naujosios Romuvos“ rinkėjai dviejose straipsniuose pasiūsdavo šokinėti iki Dusetų, maždaug 30 km „žingsnelių“ ir itin išradinai: apraše Jaro ez. Svėdasų vls., tai tame pat pusl. po radiniais — Dusetų vls., o kitame

straipsnyje vėl visa atvirkščiai atsokdinta! Aplamai, turū pastebėti, kad pats J. Puzinas šios knygos rankraštį papildinėjo iki paskutinės valandos, o jei „Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenyse“ labai šykščiai teduoti Apulės ir Iplities piliakalnių tyrinėjimai, tai ne jo kaltė, jei Humanitarinių mokslų fak. dekanas ir jo patarėjai nesurado kelių šimtų litų dar vienam tekstui lankui ir kelioms nuotraukoms, nes J. Puzinas nebuvo žymus žmogus, tik jų fakulteto vyr. asistentas, antra — neolituanas ir nesizvalgas ir Rytus, bet tikras vakarietis; tada Humanitarinių mokslų fak. leidinių lėšas buvo surijęs atgaline data išleistas „Mūsų Tautosakos“ X t. skirtas kovai su dr. J. Balium. Nepraranda savos reikšmės ir jo paskelbti Vytauto D. Kultūros muziejaus *Metraščių I* tome 1941 m. du straipsniai: „Ankstyvojo geležies amžiaus kapas, surastas Kurmaičiuose“ ir „Dvigubas IV amž. kapas, surastas Veršvuose“: abu šie darbai buvo jau išspausdinti bolševikinės ir maskvinės cenzūros metu, todėl turi neįprastų santrumpų ir nubaikymų, nors leidinys pasirodė 1942 m. ir šio pavadinimo nauju viršeliu. Reikšmingi vokiečių k. paskelbti „Stand der archeologischen Forschungen in Litauen“ (Conventus Primus Historicum Balticorum Rigae 1937) ir „Die Fluegelsteinen in Litauen und ihre Bedeutung fuer Handelsgeschichte“ (Festschrift „Wahle“, Heidelberg 1951) ir kt. Taip pat nepamirštini ir gausūs jo proistoriniai straipsniai mūsų leistose enciklopedijose, „Aiduose“, „Lietuvių Tautos Praeityje“ ir kt. Tik JAV kai kuriuose leidiniuose, pvz. „Literatūra“, „Lietuva“ ir prof. Vcl. Biržiškos red. „Lietuvių Endiklopecijos“ tomuose yra labai neleistinų nutaismų, viener nubaikytas literatūra, o kitur,

pabraukus radinių terminus, pvz. „žalvarinė lankinė segė lenktine kojele“ sutrumpinus į „žalvarinė segė“, lieka visai neaišku, ar šis radinys priklauso IV a. po Kr. ar gal jau kokiam X a. pr. Kr., taigi iš ankstyvojo gel. amžiaus ji nušokdina redaktoriaus ir žalvario amžių! Labai rūpestingai paruošta J. Puzino su dr. A. Saliu proistorinės terminija, prašokusi per 200 terminų (prisimenu, nes 1939 m. prof. J. Balčikonio pavestas juos išrinkau Lietuvos k. žodynui iš „N. proistorinių tyrinėjimų duomenų“), buvo didelis laimėjimas, nes atsisakytą jau buvo fibulos, kuri pakeista sege, adata, drabužiams susegti — smėigtuku, o didelė — smėigtu ir t.t. Lietuviškoji proistorės terminija anuo metu tikras ir didelis laimėjimas; ji šiek tiek papildyta bei viena kita smulkmena išlikusi ir dabar Lietuvoje, nors tiek prof. J. Puzino ir prof. A. Saliu vardai daugiau kaip 30 metų nebuvo visai ten minimi, nors jų išspausdinti darbai kartais ir buvo suminimi, bet nutylimos pavardės ir pan., tarsi juos parašė kokia slapta pogrindžio komunistų partija ar bepavardžiai žmonės. Antra, ši proistorės terminija turėjo įtakos šios rūšies latviškajai, nes 1939 m., ką pirmiausia pastebėjome „Senatne“ (Maksle), pradėjo dingti visokios fibulos bei kita vokiškoji, iš dalies tik aplatinta jų galūnėmis, ir atsirado toks „iemaus cirvis“, kuris visai neatskiriamas jau nuo 1935 m. prof. J. Puzino pradėto vartoti „imovinis kirvis“, kuris atliepė vok. „Tuellexant“ tipą. Aplamai, suglaudžiant prof. dr. J. Puzino proistorinius darbus, šiandien dar labai sunku tuos visus jo laimėjimus pilnutiniai atkelti, nes kasinėjimų medžiaga bei visas jų rašytinis palikimas likęs Lietuvoje ir dabar neprieinamas, bet laisvos Lietuvos proistorikas tikrai juos vertins kaip labai

didelius laimėjimus, nors tebuvo dirbta tik nepilnus 10 metų, ir išskirs tuos darbus, atskirą tarpinį, nors dabar Lietuvoje ilgą metą įvairiai jo darbai buvo nutylimi; Maskva braukė jo pavardę, neleido dažnai nurodyti jo spausdintuosius darbus, o Maž. Liet. Tar. Endiklopedijoje, įtraukė jo trumpą biografiją, galė tinkamai ir nukleikė. Toks Maskvos prirašytas nukėikimas yra labai būdingas tiems, kurių darbų jau iš nepr. Lietuvos dienų ir Maskva nebegali išgraužti...

DĖSTYTOJAS

Tik ką baigęs studijas, dr. J. Puzinas 1934.XI buvo išrinktas Vytauto D. univ. humanitarinių mokslų fak. vyresniuoju asistetu ir pradėjo skaityti Lietuvos ir kaimynų proistorę, ką, paprastai, klausė tik istorijos kursų studentai. Ar buvo tie kursai istorikams privalomi, būtent reikėjo laikyti ir egzaminai, ar tik epizodiniai, — nežinau, nes neturint nei ano meto reguliavimo, nei V. D. univ. kalendorių, negali patikrinti. Bet jau 1937 m. buvo sudaryta nauja etnikos katedra, bet kas jos buvo vedėjas, — neaišku. Šiai etnikos katedrai buvo pavesta paruošti proistorikus ir tautotyrynkus bei muziejininkus, būtent vieną šaką pasirinkus, antroji buvo privaloma; baigiamieji egzaminai prie sudarytos komisijos ir diplominius darbus iš tos pat pagrindinės, kai antrosios šakos buvo privalomi tik kursiniai egzaminai ir seminarai. Deja, 1937 m., kiek prisimenu, dar etnika nepatrakė nė vieno studento, — ir tik 1938 m. rudens semestre, pasirenkanti proistorę, įstojo pirmoji,

Pastabos apie Stasį Pilką (1898-1976) nekrologo vietoje

Ir užrašė ne norėdami išiekti
ar stiekdami trumpalaikės naudos,
bet labiau todėl, kad būtų atieiti
amžių prasižengimai.

Henrikas Latvis
"Livonijos kronika" XXIX, 9

Prieš trejus metus Chicagoje, visiškai nusilpęs iš prarasto noro gyventi (pavargimo gyventi, pasakytų kiti), nežinūrintis visos medicinos priežiūros ligoninėje, nepastatomas ant kojų (kas jo belaukė — senelių prieglauda...), 77 metų mirė Stasys Pilka. Šakota, nepilka ir tikrai emigracijai necharakteringa asmenybė. Vienas iš retų, kuris "tremti" atlaikė garbingai, oriai. Nevirto per galvą, nemainė įsitikinimų, ir nepalankiose sąlygose be jokių rezervų likęs ištikimas savo pašaukimui.

Aktorius, kuriam Kastanas Gilinskis repetitijos metu pareiškė: "Tamsta, pone Pilka, būtam genialus aktorius, jei vien apie valdymą galvotumėt". Bet S. Pilka to negalėjo ("Vien tik istorionika domėtis man buvo nuobodū", pasakytų jis).

Režisiorius, jei vaidinęs keturiomis kalbomis — lietuvių, rusų, lenkų (komiškus senius) ir prancūzų, tai režisavo net penkiose: lietuviškai, rusiškai, angliškai, gudiškai (ne profesinėje scenoje) ir žydiškai.

Rašytojas, daug periodikoje (beveik iki gyvenimo galo, kai jį ėmė "mokyti" už dvi keliones į Lietuvą) rašęs įvairiomis teatro temomis. "Rašiliaus vergas", pasakytų S. Pilka, Rašė eilėraščius, vertė poeziją. Parašęs apšėdė nekrologų amžinybės iškeliamųjų bendradarbių, juos įvertindamas, apibūdindamas. Pats tęsusilaukęs rašinio, kurio autorius neįmanė atskirti aktorinio režisieriaus nuo dramatinio spektaklio, kur ištisai buvo cituojama neturpama S. Pilkos 1928 metų "Teatro agitacija" (prasideanti "Hello Broadway") ir baigiama kronikinėmis žinutėmis apie "atsisveikinimą" pas graborių.

Lietuviško teatro istorikas — mėgėjas, prieš karą vedėjas. Valstybės teatro muziejuje Kaune, bet Vilniuje (1970 — 71 me-

tais) darbo pasiūlymais teatro muziejuje nesuviliojamas. Pilka Lietuvoje nerezignavo. Jį pakirsti reikėjo dar beveik pusantų metų Amerikos.

Kolekcionierius, ex librisų rinkėjas. Jo rinkinius, 1944 metais likusius Lietuvoje, išgrobstė ir išpardavė jo kolegos Kauno, Minsko, Maskvos ir Leningrado turguose. Tai buvo knygos, retiausios knygos, keturių tautų ex librisai (kaip mėgdavo apibūdinti pats savininkas) ir kitos retenybės.

Džentelmenas — S. Pilka nedalyvavo intrigose, protekčių machinacijose, kitų niekinimo žaisme ("Iš jo niekad nesu girdėjusi blogo žodžio apie kolegas", "Džentelmenas scenoje, džentelmenas užkulisyje, džentelmenas kasdieniniame pilkame gyvenime" — atsiliepė jo kolegos). Džentelmeniškumą išskėlė ir "Pergalė" Lietuvoje (1976 m. 4 nr.). Tik prie džentelmeniškumo pridėdama aristokratiška laikysena oficialųjį Pilkos aptarėją Lietuvoje vertė Stasį Pilką kreipti geruoju "keistuoliu" pusėn.

Gal esmingiausia S. Pilkos savybė buvo europietiškas. Prieš antrąjį pasaulinį karą S. Pilka buvo labiausiai po Europą keliaujęs Kauno vadinamas "teatralas". Jis važinėdavo po Europą vasarą per atostogas. Praleido 3 vasaras Italijoje. Kelis kartus buvo Prahoje, Vienoje, Budapeste, Berlyne. Žiūrėdavo spektaklius, domėjosi aplinka. Vieną vasarą (1923 ar 1924 m.) praleido Vokietijoje: Berlyne, Dresdene, Muenchene, susipažindamas su scenos technika. Žavėjosi Max Reinhardto pastatymais. Paryžiuje pirmą sykį buvo 1926 metų kovo mėnesį. Jį lankė dar kelis kartus, gyveno Prancūzijoje (būdamas gimnazistu Petrapilyje, vaidino prancūziškai, ir Petrapiilų prancūzų teatro aktorius, režisavęs Šv. Kotrynos gimnazijoje Moliere'o "Tariamąjį ligonį", pirmasis pripažino S. Pilką vaidybinį talentą — daktare Purgone).

Mėgimas keliauti S. Pilka 1926 metais pirmą kartą atvedė į Ameriką. Tarp lietuvių kultūrinis gyvenimas buvo labiausiai gyvas

Chicagoje, ir S. Pilka čia 1927, 1928 ir 1929 metais modernioje Goodman Memorial Theatre scenoje statė S. Ciurlionienės ir P. Vaičiūno veikalus (administravo pastatymus, režisavo ir pats vaidino). Vasarai atėjant, keliaudavo su "liaudiškesne" programa po lietuvių kolonijas. Būdavo ir taip, kad per vasarą paruošdavo premjerą Brooklyne, ten iki Kalėdų dar pastatydavo kelis veikalus, o po Naujų Metų (iki vasaros gastrolių) grįždavo į Chicago. Po vieną veikala pastatė Bostone ir Clevelande. Amerikoje galėjo iš savo profesijos visai padoriai pragyventi.

Kai po karo S. Pilka vėl atvyko į Ameriką, jam daug padėjo žydai — organizavo paskaitas universitetuose apie rusų aktorius. Lietuviai, tokie pat atvykę, kaip jis, vaikė prieš jį. 1948 metais S. Pilka Chicagoje organizavo Lietuvių Teatrą, bandė dirbti su jaunimu (su jaunais žmonėmis jam ir iki mirties buvo įdomia bendrauti), galvodamas įskiepti kiek teatrinės kultūros. (Valstybės teatro studijoje Kaune S. Pilka dėstė kostiumų istoriją, bet plėtė tai iki kultūros istorijos. Studijos antram kurse vedė dramos meno pamokas, stengdamasis atverti mokiniams akis į stilius, techniką. Stilius, taigimta ar kultūros dovana, buvo S. Pilkos tvirtybė). Bet Chicagoje pastoviam teatru įsisteigti nepavyko, dramos studijoje (Lietuvių Bendruomenės) S. Pilka dėstyti turėjo sustoti 1970 metais, prieš pirmąją kelionę Lietuvon.

Išvėškos buties tvarkytojams išmušė valanda, kai S. Pilka pradėjo keliauti Lietuvon (į Lietuvą jis vyko du syk: 1970 — 71 metų savaitėje ir 1974 metais). Jau pirmoji kelionė sukėlė gandų, plepalų, spėliojimų verpetus (prieš kelionę buvo skleidžiama informacija, kad S. Pilka grįžęs Lietuvon). Sugrįžus, reikėjo išlikti šaltam, reikėjo ramiai išlaukti, kol dešiniausi išėjvijos sparneliai nuo įtarimų bei kaltinimų pavargę.

O pirmieji S. Pilkos žodžiai, sustikęs Paryžiaus aerodrome, kai atskrido iš Lietuvos, buvo: "Iš muziejaus mirusio žmogaus

Stasys Pilka (1898-1976)

daiktus pardavė" (J. Vaičiūkas lazda ir akinus, kurie buvo teatro muziejuje). "Kai nėra Vakarų, Lietuvėla darosi labai rusiška", kalbėjo jis. "Prakeiktas lietuviams greitas rusų kalbos suvirškinimas". Jis, kaip visur, ir Lietuvoje matė daug, galėjo ir apie teatrą pasakyti, kad išaugo profesionalizmas, padidėjo scenos žmonių kultūra, atsirado retų duomenų ir tikro talento menininkų. Išgirdo jis taip pat, kad po karo du jo kolegos aktorai (vienas alkohikas) Lietuvoje degino S. Pilkos senas knygas. ("Man pavydė! Ir kelionių ir užsienius, ir geresnio gyvenimo, gal net savotiško europietiško", — pasakys jis).

Po S. Pilkos mirties vieno kostiumo kišenėje buvo rasti trys laiškai (vienas rašytas net į Paryžių), kuriuose S. Pilka buvo

puolamas už lankymąsi Lietuvoje ir koneveikiamas kolaborantu. Ir tas, kuris nebuvo prates nei verkšlenti, nei be reikalo tulžį lieti, turėjo patirti, ko jis niekad nebuvo tikėjęs: kad jam teks patirti tiek pažeminimo, tiek moralinės skriaudos.

Ir Stasio Pilkos, kuris stovėjo už sviesumą, už dėkingumą likimui, koks jis bebūtų, iš kurio nesigirdėjo nei skundų, nei dejonų, to, kuris mėgdavo apie save sakyti: "Esu skirtingas, tik ne per daug talentingas", to, kuris vienišas pakelta galva ėjo per visą emigraciją, yra šie žodžiai: "Vis kviečia atvykti paviešėti į Lietuvą, netgi gundo visam ten pasilikti. Can you imagine? Bet nei čia, nei ten, jaučiu, nebus mano sielai nusiramavimo bei paguodos" (1974. II. 13).

Z. Mikšys

Iš Stasio Pilkos vertimų

EDGAR ALLAN POE

ELENAI

Elena, tavo grožis mane buri,
Kaip Niceos laivų tristielių voras,
Kurios atsargumu didžiu iškovėpintą jūra
Bastinas jau išsekęs ir išvargęs atvairavo
Į krantą savo gimto krašto.

Beviltiškuose okeanus klajot įprato romiai
Tavieji hiacintiniai plaukai ir klasikinio veido žavijs,
Niūniavimai tavų Najadų atvedė mane namo
Į garbę, kuria klestėjo Graikija,
Į didingumą, kuriuo buvojo Roma.

Ir štai! aš spinduliuojančioje lango įsienėj
Regiu kaip rodais tu tarytum statula,
Akanto žiburį yra iškilusi tava ranka!
Psicheja! iš amžių slėnių,
Kurios vadinaime žeme Sventai!

K. BALMONTAS

LIETUVAI

Sutvisko akysie arimai tavo begaliniai
Liepos mėnesio ugniaakaitroje, Lietuva.
Tavoji tūkstantmečių žygiavusi kalba
Jauja dar vis. Auklė žavesj jos gina.

Esi pamilus ugnį. Neatsitiktinai tai.
Ji amžina. Ji užburia. Ir tik vos
Užgeso, vėlėkos pavasario laukius
Daigu išleio, pražydo juo Dainos aidai.

Laužas tavo tebegyvas. Vien švietia aiškiaregiu,
Kur širdimi prisimena, kokias klūtis
Per amžius nugali knučiudamas Vytis.

Ir vandeningas sargas Lietuvos, štai, Nemunas jau regi,
Kaip pažemiu ugnies pražysta kibirkštis.
Liepsnų tų, svetimasi, liest nedrėk!

JEANNETTE NICHOLS

DUONA

Žingsniuodama dvi mylias į namus kad ten paimčiau antrą raktų
vėrinį nes pirmą vėrinį aš automobiliu užrakinau
klausausi kaip už duonkepiklos vėjas tyko dūmus
ir sklinda riebus kvapas lyg geidulio raumuo riebus
ir greitimu aš žingsnį nes dešimt laipsnių ir vėlu
aš privalau turėti tuos raktus ir dar atgal sugrįžti
atgal pro duonos kvapą ir galbūt ta figūra
kū seka iš paskos galvoja kad einu namo knuomet
einu tik tam kad atrakinčiau žioplumą savo parkingo aikštelėj
kad duociu jam čiurkšle benzina ir kad po to namo vairuotiu
pro tirstų saldy orą su uždarais langais.

tai Rimutė J. Jablonskytė, kurios tėvas tosininkas, bet skaitęs paleografiją ir visą laiką skyres tyrinėti lietuviškuosius žodžius sen. slavų kalba rašytuose Lietuvos valstybės dokumentuose bei labai domėjosi Lietuvos proistore, todėl vasaros metu abi dukras imdavosi prie Merkio ir kt. smėlynų titnagų dirbiniams rankioti, vėliau ir tuos radinius skirstyti, inventorizuoti, nes 1938 m. jų buvo susidarę per 10.000. Taip tėvo Konstantino Jablonskio „pražudyta“ dukrė ir buvo pirmoji, kuri pasirinko aiškiai

proistorę etnikos skyriuje, kai visi kiti klausytojai, tikliau klausytojos, proistorės kursuose buvo istorikės (anksčiau Vytauto D. muziejaus priešistoriniame skyriuje dirbęs istorijos skyriaus stud. Pr. Kulikauskas 1938 m. rudenį buvo švietimo m-jos pasiūstas į Karaliaučiaus univ. proistorės studijoms), o aš pats ateidavau iš kito (Teo-filosofijos) fak. ir buvau apsisprendęs tautotyrai. Taip 1938 m. rudens semestru J. Puzinas skaitė „Naujausių Lietuvos proistorinių

tyrinėjimų“ kursą, kas sudarė spausdinamą knygą. Jį skaitė Vytauto D. kultūros muziejaus auditorijoje. Jis skaitė sėdėdamas, kai ką ir lontoje užrašydams, paprastai kokio mums svetimesnio auskuro pavarde, knygos vardą skaitė nesukubėdamas ir labai aiškiai tardamas žodžius. Po paskaitos, nusivedęs mus į muziejaus salę, prie radinių, juos aiškinau stacias, o mes tie keli jo nuolatiniai klausytojai būdavome visai arti, paimdavome radinį iš jo rankų ir pažiūrėdavome visas tas iš jo išgirstas skirtybes, paklausdavome, kas buvo mums neaišku. Ir ypač mums būdavo sunku pastebėti titnaginių dirbinių (mikrolitų) nuskaldymo, apskaldymo (retušavimo) skirtybes; čia tik viena Rimutė Jablonskytė buvo tikrai pastabi, nes ji buvo mūsų Titnagėlis (taip ją vadinome savųjų tarpe, nors vėliau dėl jos darbštumo ir proistorikės gudrumo patikslinome — Gremžtukas), kuri daugiausia jau proistorės klausimais buvo apsisikaučiusi, na, ir kaip vieną kartą linksmai nusiteikęs prof. J. Puzinas mums trims pasilikus pajaukavo: „Antanai, neprarask Rimutės, niekas kitų neturi tokio gero ir nenykstančio kraicio — šimto dežučių titnagėlių...“. Ir tikrai, R. Jablonskytė akmens amžiaus kultūras pažinojo labai gerai, visus apskaldymo svidrinės ar kitos titnago kultūros skirtumus galėjo mums paaiškinti, kai kiti mes nemokėjome skirti briedžio nuo kiškio, težinodami, kad vienas ir kitas turi po keturias kojas, o kiškiui po krūmus belandant galėjo ragai nulūžti... Iš tų visų prof. J. Puzino aiškinimų Vytauto D. kultūros muziejuje daugiausia įstrigo, kai jis mums paaiškino apie gintaro dirbinius, jog ne visi čia esą išdėlioti yra tikri, dauguma Prūsijos muz. (Karaliaučiuje) esančių

atlajos, bet jos buvo tiek mums dar tikros, kad tik pačiupinėję ir arti pažiūrėję išskyrėme. Nuosekliai ir smulkiai aiškinau Rytų Lietuvos piliakalnių kultūrą, ypač jos kaulo radinius, jų įraižinius puosmenėlius, kaip ir įvairius puodaškių skirtybes, nes jos proistorėje sudaro didelę tyrinėjimų grandį, kelia daug labai įdomių kultūros klausimų. Atskiros domės skyrė dvigubam Upytės kapui, kur šalia gražios, atrodo, šiaurietės, buvo palaidotas visai kitos porasės vyriškis, kuris čia buvo neturtingas ir turėjo būti gana negražus, sprendžiant iš veido kaulų; moteris buvo labai turtingų įkapių. Ir čia buvo įvairių nuomonių: atsitiktinis dvigubas kapas, ar tas vyras — žmogus kaip įkapės, būtent pasekdinimas, prisimenant prūsų Christburgo sutartį, kai 1249 m. prūsai pasižadėjo nesilaidoti su žmonėmis ir kt. Ir dėl žmonių, taigi dėl žmogaus pasekdinimo arba įkapės, prof. J. Puzinas būdavo atsargus, nes kiti istoriniai šaltiniai jų nemini, net ir valdovus vėliau suvedinant, kai išskaičiuoja arklius, sakalus, šunis ir kt. įkapes. Jei būtų pasekdinami žmėnės, kryžiuočių ordino kronistai tikrai nebūtų praleidę tokios žinios, kuri išsklūtų pagonių lietuvių žiaurumą ir t.t. Sustodavo ir pasakydavo tiesos žodį dėl T. Narbuto paruošto Kauno m. muziejui Jasnogurkos (?) moters kapo, kuris savo radiniais nėra vienalytis, kai kas iš kito kapo pridėta. Atskirai vėl aiškinau arklio kapą. Pašuvio (Kražių vls.) geriamojo rago apkalus, jo svastiką, ir kt. būdingus mūsų proistorės radinius. Tie aiškinimai kartais salėje mums nusitęsdavo po valandą ar net iki poros valandų, nes prof. J. Puzinas turėdavo tiems aiškinimams laiko, kol nors vienas jo klausytojų palikdavo ir klausinėdavo, nes iš

šių aiškinimų studentas buvo laisvas kada nori išeit ar į kitas paskaitas skubėti, o likusieji aiškinau toliau...

Lygiai panašiai buvo ir kituose jo skaitytuose kursuose, pvz. Vilniaus kr. proistorė, kurią 1940 m. skaitė pavasario semestre Vilniaus univ., archeologijos seminaras (Pilies 11). Po paskaitos, vėl prie muziejinės medžiagos, kaip Kaune.

Atskirai reikia suminėti jo skaitytą Europos proistorės kursą, kurios paskaitose turėjo dviems — trims daugiau klausytojų, rodos, iš meno istorijos; tą kursą skaitė jau Vytauto D. universiteto Did. rūmose. Tuomet nebuvo nei skaidrių, nei kitų gerų ekrane parodomųjų priemonių, todėl tiek proistorinio meno leidinius, tiek ir kt. paleisdavo per studentų būrelio rankas, šiaip didesnį paveikslą parodydavo, nes mūsų 10-12 susėsdavome kiek galima drauge ir pirmuose suoluose, kedėse. Ir kadangi eilė proistorinių paveikslų kai ką galėjo įžeisti, apie tai kalbėjo labai atsargiai, vengdamas kirsminių aiškinimų apie visokias vėnėras ir t.t. Bet porą kartų du studentai įsižeidė. Buvo viena storoka stud. A., rodos, meno istorikė. Parodė viename leidinyje Willendorfo moters figūrėlę. Gal kas iš merginų į ją žvilgtelėjo, o gal ir ne. Tik pakilo staiga stud. A., prabėgdama burbtelėjo, kam tą parodėte, ir daugiau jos proistorės paskaitose nebeamatė. Paskiau ji porai mergaičių pasisakė, kad prof. J. Puzinas tyčiomis parodė tos storulės statulėlę... Žinoma, toks kaltinimas visai be jokio pagrindo, nes visai negalio suprasti kaip galima ir kalbėti apie sen. akmens amžiaus Europos kultūrą, nutylint Willendorfo bei kt. moterų statulėles.

(Bus daugiau)

Prof. dr. Jonas Puzinas Lietuvių fondo Pelnio skirstymo komisijoje 1977 metais. Iš kairės į dešinę: Stasys Rudys, Anatolijus Kalrys, dr. Kazys Ambrozaitis, Liūda Germanienė, prof. dr. Jonas Puzinas ir inž. Vytautas Kamantas.

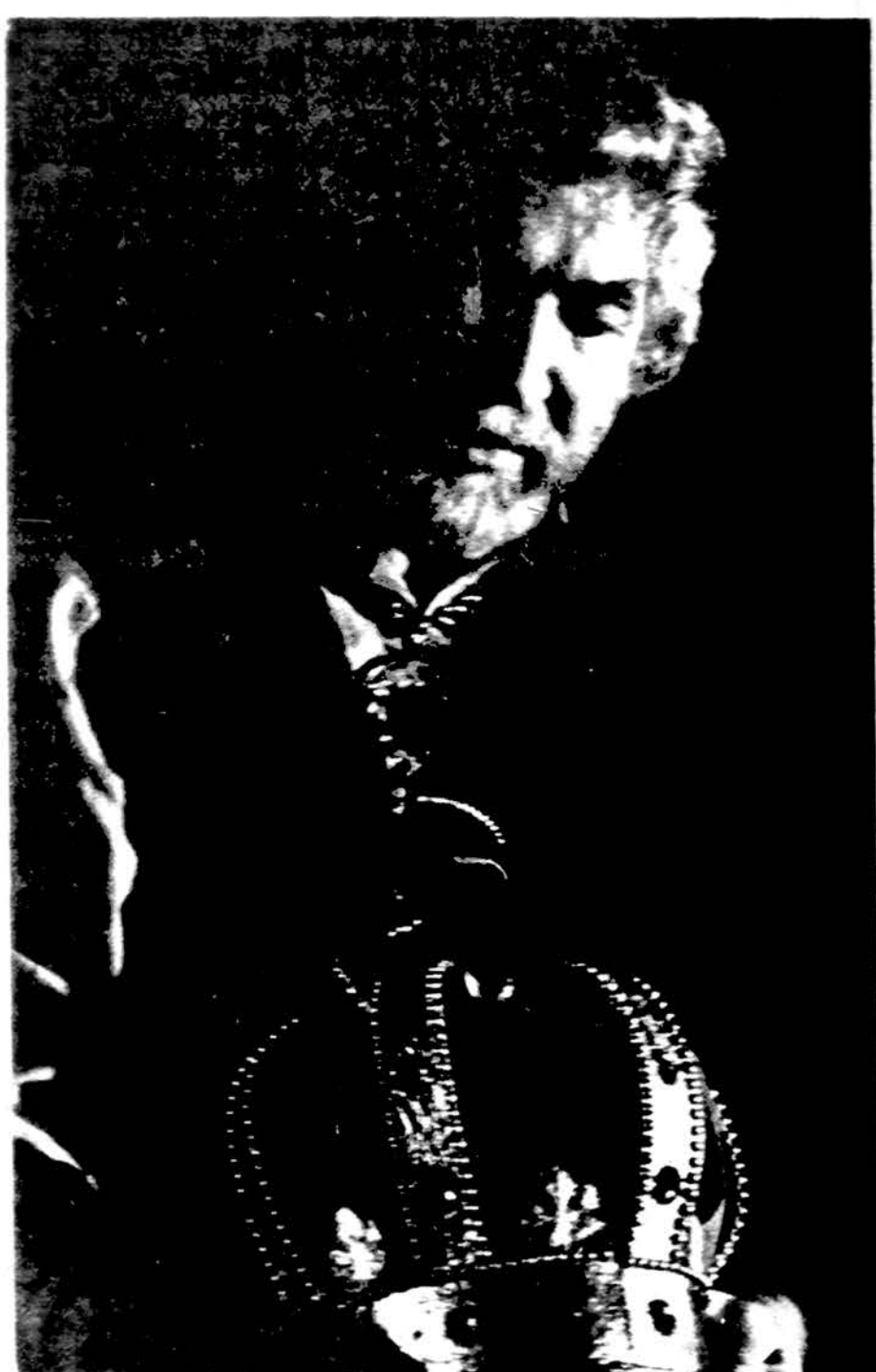
Notr. V. Norėtkos

Aktorius Jonas Kelečius - laureatas

Metai po metų Lietuvos fondo sukaupto kapitalo pelnas yra tam tikra dalim atseikėjamas ir iš-eivijos kultūrinį gyvenimą skatinančioms premijoms. Tai labai reikšminga ir jau prigyjanti tradicija. Tiesa, i kasmetinę literatūros premiją buvome įpratę dar nuo nepriklausomybės metų, nuo didžiosios valstybinės literatūros premijos. Jos testinumas buvo atgaivintas pokario metais Vokietijoje, o paskui perkeltas ir į Ameriką, kur Lietuvos fondo dėka ir šiandien nepertraukiamai egzistuoja kasmetinė Lietuvos rašytojų draugijos premija už išskirtinę kiekvienų metų knygą. Tik duodama tūkstantinę šiandien jau reikėtų padvigubinti.

Pastaraisiais metais tačiau iš tų pačių Lietuvos fondo ištekių pradėtos skirti premijos ir kitoms kultūrinio - kūrybinio gyvenimo sritims. Jau skiriamos metinės premijos dailininkams, muzikams, o šiemet premijinis dėmesys buvo atkreiptas ir į teatrą. Kaip spaudoje buvo trumpai suminėta, premija paskirta aktorui Jonui Kelečiui.

Laureatas gyvena Chicagoje. Tačiau scenoje jį nuolat mato ne vien tik čekiečiai. Jis, kaip nerimstanti lietuviškojo teatro dvasia, nuolat ir nuolat skrajoja per visą Amerikos žemyną nuo Pacifiko iki Atlanto. Ir todėl sunku būtų rasti, bent didesnę kolonijose, teatro mėgėjų lietuvių, kuris nebūtų matęs scenoje Jono Kelečiaus. Žinomas Jonas Kelečius ne vien šiuo judriu teatrinio aktyvumu, bet ir meistriškai sukurtais scenomis, spalvingais personažais, sceninio veiksmo dinamika, giliu psichologišku vaidmenų įgyvendimu, stiliumi ir tikrovės jingvumi, realistiniu tikrumu ir romantiškuoju polėkiu, trykstančiu džiaugsmu ir skruostu nuriedančia ašara. Visa tai Jonas Kelečius lengva ranka, bet sunkiu darbu dalina savo tautiečiams, visiems, kas tik paprašo. Be jokio atžagarumo jis jungėsi ir bet kokius, kada nors buvusius

Aktorius Jonas Kelečius ištraukoje iš Justino Marcinkevičiaus „Mindaugo“. Nuotr. V. Maželis

teatrinis sambūris, o kai jie dėl įvairių priežasčių išsivada, rengdavo ir rengia spektaklius vienas arba įeško kito tokio pat užsidegėlio. Išėjimas lietuviškoje scenoje liks nepamirštami Jono Kelečiaus spektakliai draugų su amžinybės jau išėjusiu Leonu Barausku.

Pastaraisiais metais, palikęs vienas, Jonas Kelečius rankų betgi menulėjo. Savo šeimoje ir visuo-

kininkų, parengė ne vieną blizgantį spektaklį. Premijos paskyrimas tebūna jam visuomeninio pobūdžio mūsų padėka ir paskatas naujiems užmojams.

Ir, kaip girdėti, aktorius ant laurų nemiega: rudenį rengia naują kūrybinį spektaklį Jaunimo centro didžiojoje salėje, Chicagoje, spalio 21 d. Premjeros proga tą dieną Jonui Kelečiui ir bus įteikta Kultūros tarybos komisijos paskirti Lietuvių fondo tūkstantinė.

Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos Vienuoliktojo suvažiavimo ir Vilniaus universiteto 400 metų sukakties minėjimo 1979 m. rugpjūčio 31 — rugsėjo 3 dienomis Chicagoje, Jaunimo centre, 5620 S. Claremont Ave.

DARBOTVARKĖ

Penktadienis, rugpjūčio 31 d.

Jaunimo centro vestibulyje

8—9:30 val. Registracija. Vadovauja Pranė Masilionienė.

Jėzuitų koplyčioje

9:30 val. Šv. Mišios — Vysk. Antanas Deksnys.

Didžiojoje salėje

10:30 val. Suvažiavimo atidarymas — kun. Vytautas Bagdanavičius ir prof. kun. Antanas Liūma.

Garbės prezidiumo kvietimas.

11 val. Prof. kun. Paulius Rabikauskas: Lietuviškumo apraiškos Vilniaus akademijoje.

Kavinėje

12 val. Pietūs.

203 kambaryje

2 val. Teologinių ir filosofinių mokslų sekcija. Pirm. kun. dr. Viktoras Rimšelis.

Kun. dr. Viktoras Rimšelis: Teologija Vilniaus universitete.

Prof. dr. Antanas Maceina (iš juostelės): Religijos ir tautos dialektika.

Prof. Antanas Rubšys: Archeologija ir šventraščio istoriškumas.

104 kambaryje

4 val. Ekonominės mokslų sekcija. Pirm. dipl. ekon. Jonas Sakas-Sakevičius.

Prof. dr. Feliksas Palubinskas: Ekonominiai mokslai senajame Vilniaus universitete.

106 kambaryje

4 val. Medicinos sekcija. Pirm. prof. dr. Juozas Meškauskas.

Prof. dr. Juozas Meškauskas: Mokslinės medicinos pradžia Vilniaus universitete.

Kavinėje

6 val. Vakarienė.

M. K. Čiurlionio galerijoje

7 val. Dail. Telesforo Valiaus grafikos parodos atidarymas — Dail. Adolfas Valeška ir kun. Vytautas Bagdanavičius.

Kavinėje

7:30 val. Vilnietiškos kūrybos vakaronė. Vadovauja Kazys Bradūnas. Minėjimo dalyvių susitikimas. Ruošia banketo komiteto pirm. Matilda Marcinkienė.

Šeštadienis, rugsėjo 1 d.

Didžiojoje salėje

9—12 val. Istorijos mokslų sekcija. Pirm. prof. kun. Paulius Rabikauskas.

Prof. dr. Saulius Sužiedėlis: Joachimasis Lelevis.

Kun. Viktoras Gidžiūnas: Vilniaus universiteto žemaičių studentų grupės narys Jurgis Pabrėža ir jo įnašas į žemaičių kultūrinį gyvenimą.

Prof. Vitalis Zukauskas: Jėzuitų teatras Vilniaus universitete.

Kavinėje

12 val. Pietūs.

Didžiojoje salėje

2 val. Lietuvių literatūros sekcija. Pirm. prof. Birutė Ciplijauskaitė.

Dr. Stasys Goštautas: Rožijus, jėzuitai ir Vilniaus akademija.

Prof. dr. Viktorija Skrupskelytė: Literatūros stiliaus užuominos Slavočinskio giesmynė.

Dr. Violeta Kelertienė: Pastabos apie šių dienų literatūros studijas Vilniaus universitete.

104 kambaryje

3:30—6 val. Gamtos ir matematikos sekcija. Pirm. prof. dr. Arūnas Liulevičius.

Dr. Antanas Girmius: Martynas Pocebutas — astronomas ir geodezininkas.

Prof. dr. Arūnas Liulevičius: Matematika Vilniaus universitete.

203 kambaryje

3:30—6 val. Architektūros ir meno sekcija. Pirm. dr. arch. Alfredas Kulpa-Kulpavičius.

Dr. Alfredas Kulpa-Kulpavičius: Pirmieji Vilniaus universiteto (kolegijos) planai ir Povilo Bokšos darbai.

Dail. Adolfas Valeška: Vilniaus akademijos reikšmė meno plėtotėje.

Prof. Algimantas Tamašauskas: Vilniaus universiteto įtaka lietuvių architektūrai.

Kavinėje

6 val. Vakarienė.

Didžiojoje salėje

7 val. Viduramžių misterija: Nimmegeno Marytė. Vadovauja Anatolijus Kairys.

Kavinėje

Po misterijos pasidalinimas išpūdziais.

Sekmadienis, rugsėjo 2 d.

Apatinėje salėje

9—11 val. Pasaulio Lietuvių Katalikų Bendrijos posėdis.

Didžiojoje salėje

11 val. Šv. Mišios — Vysk. Vincentas Brizgys.

Kavinėje

12 val. Pietūs.

Didžiojoje salėje

2 val. Iškilmingas Vilniaus universiteto 400 metų minėjimo akademija. Dr. Juozas Jerome: Lojolos universiteto prezidento pristatymas.

Lojolos universiteto prezidento Raymond C. Baumhard, SJ, žodis.

Prof. kun. Stasys Yla: Caro Mikalojaus politika su Romą Lietuvos atžvilgiu, uždarius Vilniaus universitetą ir perkėlus Petrapilį teologinę akademiją.

Prof. kun. Antanas Liūma: Baigiamasis žodis.

Koncertinė dalis: Lietuvių simfoninis orkestras, vadovaujamas Fausto Strolis.

Lietuvių Tautinioose namuose, 6422 S. Kedzie Ave.

Suvažiavimo pabaigutvių vakarienė.

Programą atlieka sol. Danutė Stankaitytė. Akomponuoja A. Vasaitis.

Pirmadienis, rugsėjo 3 d.

Jaunimo centre.

10 val. ryto Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos narių organizacinis susirinkimas.

Suvažiavimo metu Jaunimo centre Liet. Kat. Mokslo leidinių parodai vadovauja Alicija Rūgūtė. Ji taip pat platina Vilniaus universiteto istoriją liečiančius leidinius.

Pokalbis su režisierium Jonu Jurašu

(Atkelta iš 1 psl.)

reją kiek kitą prasmę „Endgame“ — „Baigmės žaidime“, ar „Baigmės ėjime“ (Žodis žaidimas išsprūdo iš mano pasamones turbūt neatsitiktinai, nes čia iš tiesų yra žaidžiama su gyvenimu, bandoma žaidimu užpildyti gyvenimo tuštumą). Daugelis ši veiklą vadina tragiškiausią nevilties poema. O man pasirodė, kad tai yra begalinės rezistencijos prieš nevilį poema. Aš manau, kad pagrindinių Beckett'o personažų pasamones troškimas yra išsiveržti iš šios uždaro filosofine prasme tuštumos, tarsi iš kalėjimo, kur žmogus yra prikautas prie jam skirtos mažytės erdvės, prirakintas savo vergystės inkaru, surištas su kitais žmonėmis, pagaliau, yra savo silpno kūno vergas. O bandymas atsipalėti nuo šių ryšių yra labai skausmingas ir tragiškas. Mano pasamonė ši desperacinė žmogaus kova paties su saviimi spektaklyje buvo savotiškai revoliucinga.

Landsbergis:

Kalbant apie nevilį, kai kurie kritikai lygina Beckett'o „Baigmės ėjimą“ su „Karalium Lyru“, kur Šekspyras penkiais žodžiais susumuoja Lyro tragediją: „Niekad, niekad, niekad, niekad, niekad“.

Jurašas:

O „Endgame“ prasideda beveik bibliniais Kristaus žodžiais „Finished, almost finished“ — „Baigta, beveik (visiškai) baigta“.

Landsbergis:

Taip, toje dramoje yra begalė aidų iš Šekspyro ir kito airių rašytojo už Beckett'ą vyresnio James Joyce'o kūrybos. Įdomu, kad tavo spektaklyje pabrėžiamas tas galinėjimasis su nevilim. Mano anksčiau matytuose Beckett'o spektakliuose buvo labiau iškeliamas rezignacija. Todėl tavo sprendimas savaip naujas. Kaip Rilke kadais kalbėjo: „Kur didžiausias pavojus, ten išauga ir gelbėjamosios jėgos...“

Jurašas:

Aš netikiu, kad Beckett'as, rašdamas šią dramą, būtų norėjęs parašyti nevilies poemą. Žmogaus prigimtyje yra kažkas, kas jį verčia priešintis mirčiai, nevilčiai, giltinei, stovinčiai jo galvų galyje net paskutinę jo gyvenimo akimirką. Kaip pavyzdį galiu papasakoti savo spektaklio baigiamąją sceną: pagrindinio personažo Hamm tarnas Clov pagal autoriaus remarkę pradžioje ir pabaigoje spektaklio aprašytas neryžtingai stovintis duryse, sustingusiame tūlo scenoje, nežinant ar jis lieka, ar pasitraukia nuo savo šeiminingo - tėvo - antirinko (suprask, kaip išmanai). Aš juos spektaklyje surišau tiesiogine to žodžio prasme tokiomis ryšiais — pančiais, kurių nė vienas negali nutraukti, nes vienas be kito jie negali gyventi, nesvarbu kaip jie viens kito nekęstų. Kartu jie yra tarsi nematomos sistemos dalys, įjungti ir funkcionuojantys prieš savo va-

lią. Mano spektaklyje Clov pradžio ir pabaigos tūlo yra pakibęs už elektros vielų palubėje, tarsi besiveržiantis į laisvę per neįmanomą išėjimą, daužantis galva sieną, draskantis kruvinais pirštais plyš lubose, iš kur sulig paskutiniaisiais žodžiais pradeda blyti smėlio srovė, ilga ir nesibaigianti, kaip smėlio laikrodys. Ir Clove, užpildtas smėlio, yra savotiška metafora žmogaus, besigalinėjancio, savo žodžiais, su savo lemtim, nebūtim, absurdišku gyvenimu.

Landsbergis:

Man atrodo, kad tai iš dalies sutampa ir su paties veikalo esme. Kaip galima kalbėti apie nevilį, nagrinėjant „Baigmės ėjimą“, kai jame tiek daug žodinio išradimo, tiek daug įtampos. Pats kūrinyje paneigia totalinės nevilties, rezignacijos temas.

Jurašas:

Angliškai „Endgame“ — „Game“ — „Žaidimas“ man taip pat davė daug įkvėpimo. Aš šį spektaklį iš dalies sprendžiau, kaip filosofinį žaidimą žmogaus paties su saviimi.

Landsbergis:

O kaip spektaklį priėmė Providence miesto publika?

Jurašas:

Aš negalėjau spręsti apie visą publiką, pastebėjau tik labai emocionalias reakcijas. Kalbėdamasis su teatro specialistais, komlegomis režisieriais, aktoriais, šio teatro vyriausiu režisierium Ad-

M. K. Čiurlionio paroda Berlyne

Kaip informuoja laikraštis „Berliner Morgenpost“ š. m. rugpjūčio 3d. puslapiuose, pirmą kartą M. K. Čiurlionio originalai rugsėjo mėn. bus atvežti iš Lietuvos Vokietijon ir Berlyne bus surengta jų paroda. Bus išleistas ir atitinkamas parodos katalogas. Paroda vyks nuo rugsėjo 3 d. iki rugsėjo 28 d. Ta proga Berlyne bus surengtas ir Čiurlionio muzikos kūrinių koncertas. Žinią pranešdamas, laikraštis trumpai aptaria M. K. Čiurlionio kūrybą, primindamas ir paveikslų muzikinius pavadinimus ir tai, kad abstraktaus pobūdžio Čiurlionio apybos darbai buvo sukurti anksčiau negu žinomi šios rūšies Kandinskio abstraktai.

rian Hall, susilaukiau labai daug malonių komplimentų, galbūt tokių, kokių man dar nebuvo tekę girdėti. Daugelis tvirtino, kad Amerikoje nėra matę taip stipriai pastatyto Beckett'o, kuriam čia nelabai sekėsi prigyti, ir jis yra laikomas „nuobodoku“. Tačiau svarbiau už komplimentus buvo faktas, kad gavau pakvietimą sekančiam sezonui statyti spektaklį Trinity Repertuariniame teatre, kuriam dirbti laikoma didele garbe. Ką statysiu, dar nežinau.

Landsbergis:

Tai puiki žinia, kuri, manau, maloniai nuteks teatro mylėtojus išvijoje ir Lietuvoje.

Kristijono Donelaičio skulptūra Vilniaus universiteto Centrinų rūmų arkėje. Skulptoriaus K. Bagdono darbas.

Lietuvoje paskirtos premijos

Paprastai visų kūrybinių sričių valstybinės premijos Lietuvoje kasmet paskiriamos vienu metu. Premijos vadinamos respublikinėmis. Iš rašytojų šiemet jas gavo: poetas Jonas Strielkėnas už eilėraščių rinkinį „Varpų kelimas“ (1978), poetas A. Mielonis už knygą „Rytas vakaras“ (1978) ir rašytoja humoristė V. Žilinskaitė už knygą „Robotas ir peteliškė“ (1978). Premija už grožinės literatūros studijas teko K. Ambrasui; minimos jo dvi knygos: „Kritikos etiudai“ (1976) ir „Pažangioji lietuvių kritika“ (1978). Muzikinė premija apdovanotas Vilniaus valstybinis kvartetas: A. Vainiūnaitė, P. Kunca, D. Katkus, A. Vasilauskas. Tetro premiją gavo Klaipėdos teatro vyriausias režisierius P. Gaidys, kaip rašoma „už rusų ir lietuvių autorių veikalo pastatymus“, už Justino Marcinkevičiaus „Mindauga“ ir „Mažvydą“ ir už rusų-Višnevskio, Majakovskio ir Gorkio-nepamiršimą. Dailės premija teko dail. V. Ciplijauskui ir dail. A. V. Trušui.

— Kuo ilgiau aš gyvenu, tuo daugiau matau įtikinančių įrodymų tos tiesos, kad Dievas valdo žmogaus reikalus.

B. Frankl

— Žmonių charakteriai geriausiai atsiskleidžia sugebėjime pastebėti juokingą.

Gosho